

Good Governance in Yemen: Explaining the Role and Position of *Anṣār Allāh* in the Structure of the Modern Islamic Civilization

Behzad Ghasemi¹, Mohammad Mohammadi²

¹ Associate Professor, Department of History of the Islamic Revolution, Imam Hussein University, Tehran, Iran
(Corresponding author). Ghasemi.b@ihu.ac.ir

² Ph.D. Student, Department of Regional Studies, Faculty of International Studies, Imam Hossein University, Tehran, Iran. Mohammadi.D@gmail.com

Abstract

The objective of the present research is to explain the role and position of Yemen's *Anṣār Allāh* in the structure of the modern Islamic civilization. A precise examination of the quiddity of Islamic civilization and its stages as the most important long-term ideal of the Islamic *Ummah* in the contemporary era, along with assessing the position of various countries in this process, can culminate in a strategic perspective in this domain and possess an applied aspect for case studies of countries. It appears that the Yemeni revolution is situated in the second step of the fivefold stages of Islamic civilization. The research method is applied in terms of its objective, and the type of method is qualitative, conducted by relying on a content analysis and exploratory approach. Ultimately, utilizing the exploratory method, components were presented for its reformation and the acceleration and amelioration of the system-building process at the constitutional level. The findings indicate that the Yemeni revolution is situated in the second step of the fivefold stages: the Islamic revolution, the formation of the Islamic system, the formation of the Islamic state, the formation of the Islamic society, and the formation of the Islamic civilization. By focusing on the most important and effective system-building component, namely the constitution, the constitution is situated within the structure of the modern Islamic civilization.

Keywords: Islamic Revolution of Iran, modern Islamic civilization, Yemen's *Anṣār Allāh*, system-building, constitution, Islamic state.

Received: 2025-04-09 ; Received in revised form: 2025-06-22 ; Accepted: 2025-07-14 ; Published online: 2025-10-02

<https://doi.org/10.22034/sm.2026.1972212.1960>

© the authors

<http://sm.psas.ir>

Article type: Research Article

Publisher: Political Studies Association of the Seminary

حکمرانی مطلوب در یمن: تبیین نقش و جایگاه انصارالله در سازه تمدن نوین اسلامی

بهزاد قاسمی^۱، محمد محمدی^۲

^۱ دانشیار، گروه تاریخ انقلاب اسلامی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران (نویسنده مسئول). Ghasemi.b@ihu.ac.ir

^۲ دانشجوی دکتری، گروه مطالعات منطقه‌ای، دانشکده مطالعات بین‌الملل، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران.

Mohammadi.D@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر تبیین نقش و جایگاه انصارالله یمن در سازه تمدن نوین اسلامی است. بررسی دقیق چپستی تمدن اسلامی و مراحل آن به عنوان مهم‌ترین آرمان بلندمدت امت اسلامی در عصر حاضر و موقعیت‌سنجی کشورهای مختلف در این فرآیند می‌تواند به نگاه راهبردی در این حوزه منجر شده و جنبه کاربردی برای مطالعات موردی کشورها داشته باشد. به نظر می‌رسد، انقلاب یمن در گام دوم از مراحل پنج‌گانه تمدن اسلامی قرار دارد. روش تحقیق از حیث هدف کاربردی، و نوع روش کیفی و با تکیه بر رویکرد تحلیل محتوا و اکتشافی انجام شده است. در نهایت با روش اکتشافی، مؤلفه‌هایی برای اصلاح آن و تسریع و بهبود روند نظام‌سازی در سطح قانون اساسی ارائه شد. یافته‌ها بیانگر این است که، انقلاب یمن در گام دوم از مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی، تشکیل نظام اسلامی، تشکیل دولت اسلامی، تشکیل جامعه اسلامی و تشکیل تمدن اسلامی قرار دارد. با تمرکز بر مهم‌ترین و مؤثرترین مؤلفه نظام‌ساز یعنی قانون اساسی، قانون اساسی در سازه تمدن نوین اسلامی قرار دارد.

واژه‌های کلیدی: انقلاب اسلامی ایران، تمدن نوین اسلامی، انصارالله یمن، نظام‌سازی، قانون اساسی، دولت اسلامی.

استناد به این مقاله: قاسمی، بهزاد؛ محمدی، محمد (۱۴۰۴). حکمرانی مطلوب در یمن: تبیین نقش و جایگاه انصارالله در سازه تمدن نوین اسلامی.

سیاست متعالیه، ۱۳(۳): ص ۲۹۱-۳۰۶. <https://doi.org/10.22034/sm.2026.1972212.1960>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۲۰؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۲۳؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۱۰

© the authors

<http://sm.psas.ir>

نوع مقاله: پژوهشی

ناشر: انجمن مطالعات سیاسی حوزه

۱. مقدمه

تمدن نوین اسلامی در حقیقت، مدینه فاضله‌ای جهانی است که پس از طی مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی، تشکیل نظام اسلامی، تشکیل دولت اسلامی و تشکیل جامعه اسلامی حاصل خواهد شد. در این نگاه، تشکیل یک نظام انقلابی و یک دولت قوی، قله و هدف نهایی نخواهد بود و تمدن نوین اسلامی غایت تشکیلات حکمرانی مسلمانان است. تبیین دقیق چستی مراحل و گام‌های اجرایی نهضت انصارالله در نیل به تمدن اسلامی و مکان‌یابی نهضت اسلامی در مسیر تمدن نوین اسلامی است، بخش اول در درک چستی و چرایی چالش‌های پیش روی نهضت «انصارالله یمن» در رسیدن هرچه سریع‌تر به تمدن‌سازی است. پس از حصول وضعیت موجود و درک دقیق مسیر پیش‌رو و چالش‌های آن، تدبیر برای هر چالش در دستور کار نهضت قرار گرفته و از توقف یا درجا زدن آن نهضت در مسیر دستیابی به آن تمدن جلوگیری خواهد شد. اگر این فرآیند در تمام اجزای امت اسلام محقق شود و پس از آن، مراحل اتحاد واحدهای به‌بلوغ‌رسیده تمدن اسلامی در سرتاسر جهان طی شوند؛ تمدن نوین اسلامی رقم خواهد خورد. اجزای مختلف تمدن اسلامی مانند جوامع اسلامی، کشورهای اسلامی، دولت‌های اسلامی، اقوام اسلامی، مذاهب اسلامی یا حتی گروه‌های کوچک‌تر، پس از همدلی و عدم تعرض به یکدیگر، متحد شده و اتحاد دنیای اسلام برای تشکیل تمدن اسلامی از مسیر هم‌افزایی در ساحت‌های متنوع علمی، مالی، امنیتی، قدرت سیاسی و رشد دادن یکدیگر رقم خواهد خورد و این اتحاد از سطح مقابله متحدهانه با دشمن مشترک به سمت حرکت متحد به‌سوی تمدن نوین اسلامی رشد خواهد کرد و به غایت این تمدن خواهد رسید. پیش‌فرض پژوهش این است که یمن در گام دوم تمدن‌سازی، یعنی نظام‌سازی سیاسی قرار دارد. هدف پژوهش پژوهش حاضر تعیین جایگاه یمن در مراحل تمدن نوین اسلامی است. این پژوهش درصدد کشف نقش و جایگاه انصارالله یمن در سازه تمدن نوین اسلامی است. براساس نظریه تمدنی مقام معظم رهبری، به‌نظر می‌رسد انقلاب یمن در گام دوم از مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی، تشکیل نظام اسلامی، تشکیل دولت اسلامی، تشکیل جامعه اسلامی و تشکیل تمدن اسلامی قرار دارد. در این راستا، مؤلفه‌های نظام‌ساز پیشنهادی برای جنبش انصارالله یمن در گام دوم تمدن‌سازی، یعنی نظام‌سازی سیاسی، تبیین و بررسی شده است.

۲. پیشینه پژوهش

قربانی و سوری (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «انقلاب یمن؛ فرصت‌ها و چالش‌های ایران براساس مدل راهبردی (SWOT)»، با بررسی سیر تحولات یمن و قدرت‌های مؤثر در آن، فرصت‌ها، تهدیدها، ضعف‌ها و

قوت‌های این عرصه را بررسی و ماتریس تعیین استراتژی را تکمیل نمودند. دارا و بابایی (۱۳۹۴) در مقاله «بازخوانی جنبش انصارالله یمن در بستر انقلاب اسلامی ایران»، با استفاده از نظریه پخش و برخی نظریات دیگر، تأثیرپذیری تحولات یمن از انقلاب اسلامی ایران را در برخی مؤلفه‌ها مورد واکاوی قرار دادند.

شیرخانی و ترکی (۱۳۹۶) نیز در مقاله «تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر حوثی‌های یمن»، با بررسی دقیق‌تر اصول و مؤلفه‌های نظریه پخش و تطبیق آن بر موضوع یمن، عوامل پخش و توزیع انقلاب اسلامی بر الحوثی‌های یمن را از مبدأ تا مقصد و در عرصه‌های زمان، موضوع و موانع بررسی کردند. کوشکی و نجابت (۱۳۹۵) نیز در کتاب «انصارالله در یمن از تأسیس تا تثبیت»، بیشتر به تاریخ یمن، انصارالله و قانون اساسی قبلی اشاره داشته‌اند و سپس، به طرح چگونگی به‌قدرت رسیدن انصارالله پرداخته‌اند.

۳. چارچوب نظری: نظریه فضاهای ذهنی

در این پژوهش از میان نظریات مختلف، نظریه «فضاهای ذهنی» استفاده شده است. نوع خاص زبان و ساختار معنایی مسئله مورد بررسی با قابلیت‌های ویژه، بسترساز کشف لایه‌ها و وجوه متنوعی از معانی آن است. در این میان، یکی از شاخه‌های مهم زبان‌شناسی شناختی^۱ که اخیراً دستاوردهای آن، بیشترین بسترهای مطالعاتی را در تحلیل و توصیف ساختارهای زبانی و معنایی در حوزه‌های علوم مختلف، به‌ویژه علوم دینی فراهم کرده، معناشناسی شناختی^۲ است. در این رهیافت، معانی بر پایه ساخت‌های مفهومی قراردادی شکل می‌گیرند و ساخت‌های مفهومی نیز همچون سایر حوزه‌های شناختی، مقولات ذهنی را باز می‌نمایانند که بشر برحسب تجربیات بدن‌مند به آنها شکل داده است. به‌عبارت دیگر، «معنا» از برآیند دانش درون‌زبانی و برون‌زبانی حاصل می‌شود (صفوی، ۱۳۷۹: ص ۳۶۷). نظریه «فضاهای ذهنی»، یکی از نظریات تأثیرگذار در معناشناسی شناختی است که به بررسی چگونگی ساخت معنا در متون مختلف می‌پردازد. این نظریه، توسط ژنویو فوکونیه^۳ در دو کتاب «فضاهای ذهنی» (۱۹۹۴) و «نگاشت در اندیشه و زبان» (۱۹۹۷) مطرح شده است (گلفام و عربی، ۱۳۸۶: ص ۲۰۹-۲۳۱). این نظریه به‌عنوان یکی از ساخت‌های مفهومی بنیادین در آرای معناشناسان شناختی، در تلاش است تبیینی را برای بیان فرآیندهای

1. Cognitive Linguistics

2. Cognitive Semantics

3. Geneviève Fauconnier

شناختی و اصولی که در ساخت معنا سهیم هستند، ارائه کند. دستاوردهای این رویکرد، زمینه‌های مطالعاتی مؤثری را در بررسی ساختارهای مفهومی متون متعدد فراهم ساخته است. این پژوهش نیز برمبنای نظریه «فضاهای ذهنی» فوکونیه به مطالعه موضوع با تکیه بر پانزده جزء دوم آن نظریه پرداخته است (بخشی از چارچوب نظری برگرفته از مقاله: اورکی و نقی‌زاده، ۱۳۹۵: ص ۱۲۱-۱۴)؛ تا آنچه را فوکونیه مدعی است بر پایه آن می‌توان به تمامی پرسش‌های مطرح در حوزه مطالعه «معنا» پاسخ گفت، ارزیابی کند. به اعتقاد فوکونیه، ساختار معنایی حاصل دو فرآیند است: ایجاد فضاهای ذهنی، و ایجاد نگاشت‌هایی در بین آن فضاها. روابط نگاشتی توسط بافت گفتمان محلی هدایت می‌شوند؛ یعنی ساختار معنا همواره بافت‌بنیاد است. نظریه فضاهای ذهنی به پدیده‌های پیچیده زبان شناختی می‌پردازد که تعبیر آنها نیازمند تقسیم شناختی اجزاء با استفاده از دانش بافتی است. هریک از نگاشت‌ها معانی ضمنی متفاوتی را در خود دارد که نشان می‌دهد زاویه دید ما به مشارکت‌کنندگان چگونه است (Evans & Green, 2006: p. 368-370). برطبق این نظریه، برای تحلیل فضاهای ذهنی، برخی ساختارهای زبانی که فضاها نام دارند، ممکن است فضای ذهنی جدیدی ایجاد کنند یا مرکز توجه را به فضای دیگری تغییر دهند. عبارت‌هایی مثل حروف اضافه، قیدها، رابطه‌ها یا ترکیبات فاعل- فعل که شنونده باید با شنیدن آنها سناریویی فراتر از اینجا و اکنون، ایجاد کند. شبکه فضاهای ذهنی علاوه بر فضاها، شامل عبارت‌های اسمی (نام‌ها، وصف‌های معرف و ضمائر صریح یا ضمنی مانند اسم‌های نکره و اسم جمع)، رابطه‌ها (اجزای هر فضای ذهنی از طریق رابطه‌ها با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند)، نقش‌های کاربردی (مانند هویت‌ها) هستند (Evans & Green, 2006: p. 370-375). آنچه باعث ارتباط عناصر همسان در فضاهای ذهنی می‌شود، اصل دسترسی است که می‌تواند در مورد فضاهای ذهنی پیشین و نیز فضاهای ذهنی پسین به کار رود (راسخ مهند، ۱۳۹۳: ص ۱۲۶-۱۲۵؛ عامری و همکاران، ۱۳۹۴: ص ۱۵۵-۱۷۸). پژوهش حاضر نیز با استخراج همین مؤلفه‌ها و به روش فضاهای ذهنی انجام شده است.

۴. روش تحقیق

بخش اول پژوهش با روش توصیفی- تحلیلی انجام شده و چارچوب نظری اتخاذ شده نیز برای همین بخش است. بخش دوم پژوهش، اکتشافی بوده و از روش بنیادی- کاربردی بهره برده است. این پژوهش به روش توصیفی- تحلیلی به سؤالات زیر پاسخ داده است: «مراحل تمدن‌سازی چیست؟» و «یمن در کدام مرحله قرار دارد؟» و «چرا از این مرحله عبور نکرده است؟». سپس با روش اکتشافی، مشکلات قانون اساسی یمن در این حوزه شناسایی و الگوهایی برای رفع آن پیشنهاد شده است. چون به سؤال اصلی در موضوع

«چه چیزی»، حول قانون اساسی یمن پرداخته است؛ جنبه اکتشافی می‌گیرد. در چارچوب نظری مقاله، فضاهای ذهنی شامل چیستی، چرایی و مراحل تمدن‌سازی اسلامی شرح داده شده و فضاها، اجزاء، ویژگی‌ها، روابط و شبکه‌های «رابطها» به‌عنوان عناصر و متغیرهای بخش توصیفی-تحلیلی مشخص و تبیین شده‌اند.

۵. مراحل تمدن‌سازی جهت مکان‌یابی نهضت یمن در مسیر آن

در گفتمان لیبرال سرمایه‌داری، هدف غایی یک ملت تشکیل دولت-ملت و پس از آن، ایجاد اتحاد و ائتلاف در منطقه خویش است؛ اما در گفتمان نظام انقلابی، رابطه مذکور، فی‌مابین دو عنصر امام-امت شکل گرفته و در نهایت، هدف تشکیل یک تمدن را پیگیری می‌کند. تمدنی که باید به‌روز و متناسب با پیشرفت جهانی و تمدن نوین اسلامی باشد. این تمدن از اجزای مختلفی تشکیل شده که می‌توانند جوامع اسلامی، کشورهای اسلامی، دولت‌های اسلامی، اقوام اسلامی، مذاهب اسلامی یا حتی گروه‌های کوچک‌تر باشند. اتحاد دنیای اسلام برای تشکیل تمدن نیز از نظر رهبر معظم انقلاب مراتبی دارد (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸):

۶. کاربری چارچوب نظری با تمرکز بر موضوع تمدن‌سازی

عناصر و اجزای چارچوب نظری مقاله را می‌توان از ادبیات و مفاهیم تمدن نوین اسلامی استخراج کرد؛ در اینجا تمدن نوین اسلامی از منابع مختلف علمی و به‌ویژه بیانات مقام معظم رهبری در ۳۰ سال گذشته استخراج و دسته‌بندی شده است. پس از استخراج مفاهیم تمدن اسلامی در چارچوب نظری، فضاها تبیین شده است.

۶-۱. بررسی فضاهای ذهنی متن

الف. فضاها: در متن بخش تمدن‌سازی، فضاها حوزه تمدن‌سازی که ممکن است فضای ذهنی جدیدی ایجاد کنند یا مرکز توجه را به فضای دیگری تغییر دهند (مثل حروف اضافه، قیدها، رابطها یا ترکیبات فاعل-فاعل که شونده باید با شنیدن آنها سناریویی فراتر از اینجا و اکنون ایجاد کند) عبارتند از:

۱. **حروف اضافه مانند:** در مقابلِ نظامِ غلطِ باطلِ طاغوت/ در هر کشور/ در گفتمان مقام معظم رهبری/ از فرآیند انقلاب اسلامی، از اجزای مختلفی/ بر مبنای آرمان‌ها و ارزش‌های نو/ با لغت نو/ با تعبیر نو/ با مفاهیم نو و جدید/ بعد از تشکیل دولت انقلابی/ از دیگر شاخصه‌های این تمدن/ در قضایای بیداری اسلامی/ در

حکومت مردمی/ در قوانین برگرفته از قرآن/ در اجتهاد و پاسخگویی به نیازهای نوبه‌نوی بشر/ در پرهیز از تحجّر و ارتجاع و نیز بدعت و التقاط/ در ایجاد رفاه و ثروت عمومی/ در استقرار عدالت/ در خلاص شدن از اقتصاد مبتنی بر ویژه‌خواری و ربا و تکاثر/ در گسترش اخلاق انسانی/ در دفاع از مظلومان عالم و تلاش و کار و ابتکار.

۲. قیدها: این قرن/ اول انقلاب اسلامی/ در جهان.

۳. ساخت‌های شرطی و متممی: ابتدا باید در هر کشور، نظامی اسلامی و انقلابی حاکم شود/ این نظام باید طوری طراحی شود که .../ لازم است دولت انقلابی و اسلامی تشکیل شود/ اگر انقلاب‌ها باذن‌الله واقعی بمانند و ادامه یابند و دچار توطئه یا استحاله نگردند.

۴. ترکیبات فعل-فاعل: رهبری معتقدند می‌توان آرمان نظام جمهوری اسلامی را در جمله کوتاه «ایجاد تمدن اسلامی» خلاصه کرد./ در قضایای بیداری اسلامی، رهبری معظم انقلاب معتقد بودند هدف نهایی بیداری اسلامی، نمی‌تواند چیزی کمتر از «ایجاد تمدن درخشان اسلامی» باشد و امت اسلامی با همه ابعاد خود در قالب ملت‌ها و کشورها، باید به جایگاه تمدنی مطلوب قرآن دست یابد./ در نگاه ایشان، اسلام معادل انقلاب و نظام اسلامی معادل نظام انقلابی فرض شده است./ مقام معظم رهبری، اسلام و انقلاب را از یکدیگر جدا ناشدنی می‌دانند و حتی صریحاً تأکید دارند.

ب. اجزاء (گروه‌ها و عبارات‌های اسمی):

۱. وصف‌های معرفت: گفتمان لیبرال سرمایه‌داران/ گفتمان نظام انقلابی/ دو عنصر/ جوامع اسلامی/ کشورهای اسلامی/ دولت‌های اسلامی/ اقوام اسلامی/ مذاهب اسلامی/ فرآیند انقلاب اسلامی در جهان/ یک دستگاه مدیریتی/ دولت انقلابی و اسلامی/ منطقی قرآنی و دقیق/ تمدن اسلامی رویه کلی تفکر و راه جمهوری اسلامی/ خواست عمومی ملت‌های مسلمان/ نگاه اجتهادی و عالمانه به عرصه‌های گوناگون.

۲. نام‌های خاص: رهبر معظم انقلاب/ آیت‌الله خامنه‌ای/ خدای متعال/ امام خمینی/ ایران.

۳. ضمایر: این/ آن/ ایشان و

ج. ویژگی‌ها (اجزای جدید) و روابط (گروه فعلی): به دلیل کثرت و تنوع زیاد مصادیق، در این بخش صرفاً یک جمله نمونه ارائه می‌گردد. تمدن اسلامی = پیش‌فرض/ معرفی طرح‌واره (فراخوانده شده تا رویه کلی تفکر و راه جمهوری اسلامی ایران در طول سال‌های گذشته را به جریان بیندازد).

۱. ویژگی‌ها: تمدن اسلامی/ رویه/ تفکر/ راه/ جمهوری اسلامی ایران.

۲. روابط: رویه بودن (تمدن اسلامی)/ تفکر و راه بودن (تمدن اسلامی).

د. شبکه‌ها:

۱. فضای پایه: مراحل پنج‌گانه آرمان تشکیل یک تمدن اسلامی و جزئیات آنها.
۲. فضای بعدی: اجزای تمدن اسلامی/ مراحل اتحاد دنیای اسلام/ میسر و در دسترس بودن تمدن نوین اسلامی/ روش و لزوم اجتهاد در عرصه‌های مختلف یک فرآیند ساختارسازی/ چگونگی نظام‌سازی، قانون‌نویسی و مدیریت کشور/ تمدن اسلامی، یک آرمان یا واقعیت.

ه. مشارکین (مولدین متن، تولیدکنندگان متن) و رابطه‌ها:

۱. دانش پیش‌زمینه‌ای: انقلابی در ایران رخ داده است./ این انقلاب، اسلامی بوده و هدف و غایتی دارد که هنوز به آن نرسیده است./ مراحل تحقق اهداف انقلاب مورد بحث است.
۲. مشارکین (تولیدکننده متن و محتوا): ایران/ آیت‌الله خامنه‌ای مدظله/ انقلاب اسلامی/ تمدن اسلامی/ دولت اسلامی/ جامعه اسلامی/ جمهوری اسلامی.

۳. رابطه‌ها: این روابط از طریق بافت مشخص می‌شوند: ارتباط بین ایران و جمهوری اسلامی/ ارتباط بین انقلاب اسلامی و تشکیل جمهوری اسلامی/ ارتباط بین مقام معظم رهبری و جمهوری اسلامی ایران/ ارتباط بین دولت اسلامی و دولت جمهوری اسلامی ایران/ ارتباط بین مراحل مختلف تمدن اسلامی مانند دولت اسلامی.

۶-۲. قانون اساسی یمن؛ یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های نظام‌سازی سیاسی

قانون اساسی هر کشور به عنوان مهم‌ترین و مؤثرترین مؤلفه است. قانون اساسی در کشور یمن بارها مورد اصلاح و بازنگری قرار گرفته است. اما پس از تحولات بیداری اسلامی و پس از انقلاب انصارالله در یمن، تغییر چندانی نکرده بود؛ تا اینکه با پیگیری و مطالبه همه گروه‌های سیاسی در زمان ریاست جمهوری منصور هادی، گفت‌وگوهای ملی یا جوار وطنی در راستای تدوین یک قانون اساسی ویژه شروع شد (قانون اساسی جمهوری یمن، ۱۳۸۲). این گفت‌وگوها با حضور ۱۷ نفر از نمایندگان گروه‌های مختلف سیاسی انجام شده و در نهایت، به تدوین پیش‌نویس قانون اساسی منجر شد. این پیش‌نویس که ۴۴۶ ماده در ۱۰ بخش و ۱۳ فصل را در خود داشت، در تاریخ ۱۷ دی ماه سال ۱۳۹۳ تقدیم منصوره‌ادی، ریاست جمهور این کشور شد. ماده ۳۹۱ این پیش‌نویس، یمن را «جمهوری فدرالی» دانسته که از شش اقلیم (چهار اقلیم در شمال و دو اقلیم در جنوب) حضرموت، سبأ، عدن، الجند، ازال و تهامه تشکیل می‌شود. براساس این پیش‌نویس، اعضای پارلمان که متشکل از ۲۶۰ عضو است، با رأی‌گیری سراسری و مستقیم که محرمانه است، انتخاب

می‌شوند (دبیرکل کنگره گفت‌وگوی ملی در یمن، ۱۳۹۳). اگرچه زیدی‌ها اعم از حوثی‌ها و غیرحوثی‌ها در گفت‌وگوهای ملی وطنی شرکت کردند؛ ولی کسانی گفت‌وگوها را پیش می‌بردند که دنباله‌رو عربستان و شورای همکاری بودند و لذا، وقتی دیدند سنگینی و وزن گفت‌وگوها به سمت زیدی‌ها و انصارالله بیشتر می‌شود و نمی‌توان به راحتی مطالبات آنها در پیش‌نویس قانون اساسی را نادیده گرفت، دست به ترور ناجوانمردانه برخی شخصیت‌هایی که در این گفت‌وگوها از انصارالله نمایندگی می‌کردند، زدند. طرح اقلیم شش‌گانه، توطئه‌ای ضدشیعی و ضدزیدی بود و منصورهادی نیز یک روز قبل از استعفاء، تعدیل و اصلاح پیش‌نویس قانون اساسی را پذیرفته بود؛ اما ظاهراً سایر مطالبات انصارالله پذیرفته نشد و در پی فشار میدانی انصارالله، هادی به ناچار استعفاء داد (موسوی، ۱۳۹۳). انصارالله به گروه‌های سیاسی سه روز مهلت داد تا جمع شده و تصمیم‌گیری نمایند و با امتناع برخی گروه‌ها بیانیه قانون اساسی انصارالله صادر شد که مؤلفه‌های جدیدی را با خود به همراه داشت و از آن زمان تاکنون، هنوز تغییر چندانی در قانون اساسی یمن صورت نپذیرفته است.

۳-۶. قانون اساسی قدیمی یمن و چالش‌های آن

در سال ۱۹۹۱ میلادی، قانون اساسی جمهوری یمن طی یک همه‌پرسی سراسری با حضور مردم یمن تصویب شد و در سال ۱۹۹۴ میلادی تجدیدنظر و اصلاح قانون اساسی صورت پذیرفت (بی‌نا، ۱۳۹۱: ص ۲۵۱؛ کوشکی و نجابت، ۱۳۹۵: ص ۲۳). اولین مواد از این قانون (ماده ۱ تا ۳) تأکید دارند که جمهوری یمن، یک کشور مستقل است و مردم یمن، بخشی از ملت عرب و جهان اسلام هستند و اسلام، دین رسمی کشور و زبان عربی، زبان رسمی آن بوده و شریعت اسلامی، منبع اساسی قانون‌گذاری اسلامی است. براساس این قانون، نظام حکومتی یمن جمهوری بوده و به سه بخش مجریه، مقننه و قضائیه تقسیم می‌گردد (کریملو، بی‌تا: ص ۱۹۷-۱۹۸؛ کوشکی و نجابت، ۱۳۹۵: ص ۲۴).

۴-۶. چالش‌های قانون قدیمی

الف. تفکیک قوا، بدون تضمین کافی اجرای تعهدات: گرچه در این قانون تلاش شده است تا سه قوه تفکیک شود؛ ولی این سه قوه کاملاً از هم منفک نیستند، تضمین اعمال اختیارات خویش بر دیگری نیز به ایشان داده نشده است.

ب. تعهدات بین‌المللی بدون حق تحفظ کافی: در ماده ششم قانون اساسی یمن، دولت به اجرای منشور سازمان ملل متحد و اعلامیه جهانی حقوق بشر و منشور اتحادیه عرب و به‌طور کلی، مقررات شناخته‌شده

حقوق بین‌الملل ملزم شده است. این همراهی با جریان جهانی برای یک کشور ضعیف جهان سوم، به معنی هضم شدن در سیاست‌های بین‌المللی قدرت‌ها است.

ج. دائمی نبودن مجلس نمایندگان: مطابق ماده ۷۴، مجلس نمایندگان، غیر از دوره‌های فوق‌العاده، صرفاً دو دوره عادی در سال تشکیل می‌دهد. یعنی در حالت معمول، مجلس و نمایندگان مردم در استان‌های خویش به سر می‌برند. در ماده ۸۰ قانون قدیمی، عضویت همزمان در مجلس نمایندگان و هیأت‌وزیران یعنی دو مسئولیتی که اجتماع آن دو ممکن نباشد، نیست. افراد همزمان می‌توانند در هر دو عضو باشند. این موضوع یعنی وزرا می‌توانند عضو قوه مقننه باشند و این جمع میان قوه اجرایی کشور و قوه مقننه، عدم اهتمام جدی به قانون‌گذاری و اختصاص زمان و توان ویژه برای آن را حکایت می‌کند.

د. مبنا بودن شریعت اسلامی در متن قانون اساسی: گرچه ظاهراً در قانون اساسی یمن منبع اساسی قانون‌گذاری، شریعت اسلامی ذکر شده است (ماده ۳ قانون اساسی)؛ اما در واقع، بخشی که قوانین را پس از تصویب با شریعت اسلامی مقایسه نماید، تحت عنوان یک نهاد، مجلس یا شورا - به‌مثابه آنچه شورای نگهبان در جمهوری اسلامی ایران دارد - یافت نمی‌شود.

ه. عدم تأیید صلاحیت دقیق و صحیح نامزدهای مجلس و ریاست جمهوری: صلاحیت نامزدهای ریاست جمهوری در یمن توسط گروهی بررسی و تأیید می‌شود که این گروه مرکب از اعضای هیئت‌رئیس مجلس شورا و نمایندگان هستند (کوشکی و نجابت، ۱۳۹۵: ص ۲۴). نکته قابل توجه آن است که اعضای مجلس شورا توسط خود رئیس جمهور منصوب می‌شود.

و. عدم توجه به نقش و جایگاه مراجع، علما و رهبری: با توجه به اینکه ملت یمن ملت مسلمان بوده و دین اسلام، دین رسمی کشور یمن است و در قانون اساسی نیز اسلام، منبع اصلی قانون‌گذاری در نظر گرفته شده است.

ز. عدم وجود بخشی برای حل و فصل اختلافات سه قوه: تضمین کافی برای اجرای وظایف قوای سه‌گانه که ایشان را به انجام دقیق وظایف، مکلف نماید وجود ندارد و نه تنها قانون اساسی این تضمین را ایجاد نکرده است، راه‌حل ارائه شده در قانون اساسی بازخواست رئیس‌جمهور در مجلس و یا انحلال مجلس توسط رئیس‌جمهور است که این دو واکنش، ایجابی نبوده و صرفاً به صورت سلبی و کنار زدن دو طرف دعوا توسط یکدیگر عمل می‌کند.

ح. مستعد بودن ساختار مدیریت نظامیان و امنیتی‌ها برای نفوذ و کودتا: ساختار نظامیان یمن مانند بسیاری از دیگر کشورهای غرب آسیا، مستعد کودتا و بدون نظارت کافی است؛ به طوری که رئیس‌جمهور که درگیر

تمام مشکلات کشور و مسئول تمام امور اجرایی دولت است، باید بر ارتش نظارت نماید و تمام قوای نظامی و امنیتی می‌توانند در صورت وجود هرگونه کاستی در این نظارت رئیس‌جمهور، مسیری اشتباه، غیرضروری، پرهزینه و یا تفکیک‌شده از حاکمیت را طی نمایند.

۶-۵. مؤلفه‌های پیشنهادی نظام‌ساز برای قانون اساسی جدید

بنابر آنچه در قسمت قبل گفته شد، می‌توان راهکار هریک از اشکالات طرح‌شده در بخش قبل را بررسی و مطابق آن، سیاستی پیشنهادی برای قانون اساسی جدید یمن ارائه داد.

الف. در بخش تفکیک قوا، سه قوه مجریه، مقننه و قضائیه از اختیارات کافی علیه یکدیگر برخوردار باشند و جهت جلوگیری از تداخل وظایف و اقدامات قوا و مانع نشدن هیچ‌یک از آنها از انجام وظایف دیگری و تعهد هریک به اجرای وظایف خویش، تضمین کافی ساختاری و قانونی دیده شود. همچنین، تضمینی در قوه قضائیه برای نظارت بر اعمال دو قوه دیگر وجود داشته باشد؛ که فرار از پاسخگویی یا عدم انجام وظایف اصلی بروز نکند و این تضمین اجرایی، صرفاً عواقب خطا نباشد و آنقدر قوی و پیشگیرانه باشد که مانع از بروز هرگونه کم‌کاری یا خطا شود.

ب. در حوزه تعهدات بین‌المللی بدون حق تحفظ، باید استقلال ملت یمن در حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، بین‌المللی، اجتماعی و غیره تبدیل به سیاست‌نامه‌هایی شود که سویه‌هایی از هرکدام از ایشان در قانون اساسی ذکر شده باشد. برای مثال، استقلال جمهوری اسلامی ایران در عرصه نظامی در قانون اساسی و قوانین موضوعه کشور، سویه‌هایی مانند عدم اجازه به کشورهای دیگر برای احداث پایگاه نظامی در جمهوری اسلامی ایران را تدارک دیده است.

ج. دانمی شدن مجلس نمایندگان و تفکیک کامل اعضای آن از هیأت‌وزیران و نظارت نمایندگان مجلس بر اقدامات دولت، از دیگر مؤلفه‌های اساسی اصلاح و پیشنهاد آیین‌نامه در قانون اساسی خواهد بود. برای آنکه قانون‌گذاری، اجرا و نظارت، هرکدام زمان بسیار زیادی طلبیده و دارای جزئیات کیفی بسیار عمیق هستند که اگر این سه مورد به‌صورت مجزا از یکدیگر اجرا شوند، می‌توانند کیفیت کار را بسیار بالا ببرند. حتی تفکیک مقوله نظارت از تقنین، موضوعی مهم است.

د. تحقق اسلامی بودن قوانین در حوزه‌های مختلفی می‌تواند جاری شود و در این مورد باید از کلی‌گویی قانونی پرهیز شده و مجرای اجرا تعبیه گردد. موضوع اول در این زمینه، تعیین جزئیات عمل به اسلام در قانون اساسی و طرح سویه‌های عملی احکام اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و... در عرصه‌های مختلف حاکمیتی و

قانون اساسی است. پس از آن، موضوع دیگر، تطبیق قوانین جزئی تصویب شده در قوه مقننه با اصول اسلامی است. لازم است تا نمایندگان مجلس، خودشان اطلاعات کافی از اصول کلی اسلامی و اهتمام عملی کافی را داشته و گروهی خبره و معتمد بخش‌های مختلف حاکمیت و مردم نیز نظارت کافی را بر قوانین تصویبی و قدرت ردّ مصوبات خلاف شریعت اسلامی مجلس را نیز داشته باشند؛ به طوری که بدون تصویب این گروه، هیچ قانونی در کشور جمهوری یمن قانون تلقی نشده و تصویب نشده انگاشته شود. راهکار سوم در این حوزه می‌تواند انحلال مجلس شورا و یا تغییر وظایف آن به وظایفی کاربردی و ملی باشد؛ به گونه‌ای که بخشی از وظایف پیشنهادی مواد قبل یا بعد را پوشش داده و اعضای آن توسط رئیس‌جمهور منصوب نشوند و یا اختیارات این مجلس و هیئت‌رئیس آن به شدت کاهش یابد. پیشنهاد چهارم در خصوص تحقق عملی شریعت اسلام نیز می‌تواند آن باشد که گروهی از اسلام‌شناسان خبره، نظارت کافی بر سه قوه و نحوه اجرای وظایف آنها را برعهده بگیرند. این گروه می‌تواند با گروه نظارت‌کننده بر تصویب قوانین مجلس و تطابق آنها با شریعت اسلامی یکسان باشند؛ گرچه وظیفه این دو با هم تفاوت داشته و سنگینی بار هرکدام مشهود است.

هـ. مقوله نظارت بر نیروی انسانی ورودی به حاکمیت در بسیاری از کشورهای پیشرفته غربی و شرقی، امری پذیرفته شده، ضروری و ناگزیر تلقی می‌گردد. در قانون جمهوری یمن نیز این امر در نظر گرفته شده است؛ اما ترکیب اعضاء و نحوه کنش آن مطابق آنچه گفته شد، کارا نیست و اعضای هیئت‌رئیس مجلس نمایندگان و مجلس شورا این وظیفه را به‌دوش می‌کشند؛ که این اعضاء از ویژگی‌ها و مؤلفه‌های کافی در این امور برخوردار نیستند. این حوزه افرادی دارای معرفت‌شناسی، انسان‌شناسی و آسیب‌شناسی که دارای قدرت نظارت و قضاوت و همچنین، تسلط به امور اسلامی باشند را می‌طلبد. اصلاح قوانین این حوزه گریزناپذیر بوده و افرادی که دارای این مؤلفه‌ها و ویژگی‌ها هستند، باید مبنای تشخیص وضعیت علمی، عملی و اسلامی نامزدهای تصدی هر یک از امور قرار گیرند. برای مثال، عمل نامزدها به احکام و شرایع اسلامی و میزان علم آنها به این موضوع، داشتن تخصص کافی ایشان در موضوع مسئولیت و داشتن تجربه کافی، باید مؤلفه‌هایی برای تأیید صلاحیت دانسته شده و در عمل، این مؤلفه‌ها به اجرا درآمده و جزء قانون اساسی باشند؛ تا کنار زدن آنها توسط مجلس میسر نباشد. تعیین دقیق افراد صالح و دارای ویژگی‌های پیش‌گفته برای تشخیص صلاحیت‌ها و همچنین، دقیق و جزئی شدن ملاک‌ها و مؤلفه‌های لازم برای تصدی هر سمت، راهکار این بخش است.

و. نقش آفرینی علمای دین و رهبران دینی در ساختار حکومت نباید به گونه‌ای باشد که بتوان ایشان را از حکومت جدا کرد، بیرون انداخت و یا زدود؛ چراکه این حالت، تصویری نمایشی از دخالت دین و علمای آن

در حکومت را متبلور ساخته و آورده چندانى ندارد. بهترين كار در اين حوزه، آن است كه بخشى از مشكلات ذكرشده در موارد قبل را، مخصوصاً آن بخش هاى كه مربوط به اصول شريعت اسلامى است، به ايشان سپرد؛ تا ايشان، هم از قدرت و جاىگاه كافى در ساختار حكومت برخوردار بوده و هم توان جلوگيرى از فاصله حكومت از شريعت را داشته باشند و هم اينكه، حذف ايشان از حكومت و سكولار كردن حكومت غيرممکن شود. اين موضوع در حل و فصل اختلافات سه قوه و مديريت نظاميان و امنيتى ها نيز مى تواند بسيار كارا باشد. همچنين بخش هاى مختلف رفع اختلاف بين قوا و نظارت بر چگونگى شروع جنگ ها و احكام امنيتى و نظامى مى تواند به ايشان سپرده شود.

ز. در حوزه مباحث امنيتى نيز پيشنهادهات قبلى كه در بخش شرح مشكل ارائه شد، مانند تفكيك بخش هاى مختلف نيروهاى امنيتى و بخش بخش كردن ايشان به طوري كه بسترها، الزامات و زيرساخت هاى ايشان با يكديگر اشتراك نداشته باشد و فرماندهى و نظارت بر ايشان نيز بدون اشتراك با يكديگر باشد و امكان ايجاد رقابت بدون تفوق يكي بر ديگرى، راه حل پيشنهادهى است.

۷. نتیجه گیری

انقلاب يمن در گام دوم از مراحل پنج گانه انقلاب اسلامى، تشكيل نظام اسلامى، تشكيل دولت اسلامى، تشكيل جامعه اسلامى و تشكيل تمدن اسلامى قرار دارد. سپس، با تمرکز بر مهم ترين و مؤثرترين مؤلفه نظام ساز يعنى قانون اساسى، قانون اساسى گذشته يمن بررسى و روند طى شده براى اصلاح قانون اساسى پس از بيدارى اسلامى، مورد مذاقّه قرار گرفت. در پاسخ به سؤال اصلى پژوهش، يعنى چيستى مؤلفه هاى پيشنهادهى نظام ساز براى يمن در حوزه قانون اساسى، مؤلفه هاى براى اصلاح آن و تسريع و بهبود روند نظام سازى در سطح قانون اساسى ارائه شد. الگوهاى پيشنهادهى براى تقويت قانون اساسى و تسهيل گذر موفق از گام دوم تمدن سازى اسلامى به اين شرح است:

- (۱) تفكيك بيشتر قواى سه گانه و افزايش تضمين هاى ساختارى اجراى تعهدات هر قوه.
- (۲) دائمى شدن مجلس نمايندگان و ممنوعيت عضويت همزمان وزرا در هيأت دولت و اين مجلس.
- (۳) محفوظ نگاه داشتن حق تحفظ در تعهدات بين المللى و خوددارى از هضم شدن در جريان جهانى.
- (۴) ارائه تضمين براى تحقق اسلامى بودن قوانين و اجراى صحيح اصل سوم قانون اساسى.
- (۵) نظارت ويژه بر روى نيروى انساني ورودى به حاكميت از طريق اصلاح قانون برخى روندهاى موجود و تاسيس برخى روندهاى جديد مورد نياز.

- ۶) نقش آفرینی ویژه علمای دین و رهبران دینی در ساختار حکومت.
- ۷) ایمن سازی کشور در برابر کودتا و تغییر ساختار مدیریتی بخش های امنیتی- نظامی.
- ۸) در نظر گرفتن بخشی برای حل و فصل اختلافات قوا.

منابع

- بیداری اسلامی (ویژه مطالعات موردی). تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، ۱۳۹۱.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۰۸/۲۴). بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44016>
- دارا، جلیل؛ بابایی، محمود (۱۳۹۴). بازخوانی جنبش انصارالله یمن در بستر انقلاب اسلامی ایران. پژوهش‌های انقلاب اسلامی، شماره ۱۵.
- دیبرکل کنگره گفت‌وگوی ملی در یمن (۱۳۹۳). پیش‌نویس قانون اساسی جدید یمن. ایسنا، قابل دسترس در: <https://www.isna.ir/news/93102815551>
- راسخ مهند، محمد (۱۳۹۳). درآمدی بر زبان‌شناسی شناختی. تهران: سمت.
- شیرخانی، علی؛ ترکی، هادی (۱۳۹۶). تاثیر انقلاب اسلامی ایران بر حوثی‌های یمن. مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۵۰.
- صفوی، کورش (۱۳۷۹). درآمدی بر معنی‌شناسی. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی.
- عامری، حیات؛ خیرآبادی، رضا؛ خیرآبادی، معصومه (۱۳۹۴). بررسی فضاهای ذهنی در متون خبری روزنامه‌های ایران. علم زبان، ۳(۴).
- کریم‌لو، داوود (بی‌تا). کتاب سبز یمن. تهران: موسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
- کوشکی، محمدصادق؛ نجابت، روح‌الله (۱۳۹۵). انصارالله در یمن از تأسیس تا تثبیت. قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف.
- گلفام، ارسلان؛ عربی، فاطمه (۱۳۸۶). نگاهی به معناشناسی فضاهای ذهنی. علوم انسانی، ۱۶-۱۷(۶۳-۶۴).
- موسوی‌نژاد، سید علی (۱۳۹۳). هدف اصلی انصارالله تصویب قانون اساسی طبق واقعیت‌های یمن است. قابل دسترس در: <https://www.mashregnews.ir/news/385281>
- نقی‌زاده، محمود؛ اورکی، غلامحسین (۱۳۹۵). تحلیل شناختی ساختار مفهومی قرآن در چارچوب نظریه فضاهای ذهنی فوکونیه (با تکیه بر پانزده جزء دوم). ذهن، شماره ۶۵.
- Evans, V. & Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh University Press.